

GİRİŞİMCİLERİN İŞ VE YAŞAM MEMNUNİYETİ

İSTANBUL'A YÖNELİK BİR İNCELEME

GİRİŞİMCİLERİN İŞ VE YAŞAM MEMNUNİYETİ

İSTANBUL'A YÖNELİK BİR İNCELEME

Yazar

Melodi Buket Kanlıoğlu (İTOSAM)

Grafik Tasarım

Melike Özkara (İTOSAM)

*Bu çalışma, Melodi Buket Kanlıoğlu'nun devam etmekte olan doktora tezinden türetilmiştir.

ANALİZ NOTU

NO: 5

İSTANBUL, 2025

İSTANBUL
TİCARET
ODASI 1882

İTOSAM!
İSTANBUL TİCARET ODASI
STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Yönetici Özeti

Executive Summary

Fikirleri vizyonla birleştirerek öncülük eden girişimciler, yalnızca bireysel başarı hikayeleri yazmakla kalmaz, aynı zamanda ekonomik büyümeye ve yeni iş alanları oluşturmaya katkıda bulunarak toplumsal kalkınmanın da önemli bir parçası olurlar.

İstanbul, girişimciler için sunduğu geniş imkân ve fırsatlarla girişimcilik ekosisteminin dinamik bir merkezi haline gelmiştir. Bu minvalde çalışmamız, İstanbul'un 39 ilçesinden 309 girişimciyle yapılan anket sonuçlarına dayanarak girişimcilerin iş ve yaşam memnuniyetlerini analiz etmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre girişimcilerin %45,6'sı işlerinden memnunken %30,7'si ise çok memnun olduklarını ifade etmiştir. Ancak gelir memnuniyeti iş memnuniyetine göre daha düşük kalmaktadır. Girişimcilerin %47,2'si memnun; %13,9'u ise gelirlerinden çok memnun olduğunu belirtmiştir. İş memnuniyeti sektörler arasında farklılık göstermektedir. Toptan ticaret sektöründeki girişimciler en yüksek memnuniyet puanını (4,2 puan) alırken konaklama ve restoran sektöründeki girişimciler görece düşük memnuniyetle (3,6 puan) yanıt vermiştir.

Girişimcilerin %38,8'inin iş-yaşam dengesi kurmakta zorlandığı ve %22,7'sinin bu dengeyi nadiren sağlayabildiği gözlenmiştir. Bu sonuçlar girişimcilik ekosisteminde dengeli bir yaşam modelinin önemine işaret etmektedir.

Entrepreneurs who combine ideas with vision and take the lead not only build individual success stories but also contribute to economic growth and the generation of new job opportunities, making them an essential part of social development. Istanbul stands out as a dynamic center of the entrepreneurial ecosystem due to the wide range of opportunities it offers to entrepreneurs. This study analyzes the job and life satisfaction of entrepreneurs based on the results of a survey conducted with 309 entrepreneurs from 39 districts of Istanbul.

According to the findings, 45.6% of entrepreneurs are satisfied with their jobs, and 30.7% express being very satisfied. However, income satisfaction remains lower than job satisfaction. 47.2% of entrepreneurs are satisfied with their income, while 13.9% are very satisfied. Job satisfaction varies across sectors, with entrepreneurs in the wholesale trade sector reporting the highest satisfaction (4.2 points), and those in the hospitality and restaurant sector experiencing relatively low satisfaction (3.6 points).

The research findings show that 38.8% of entrepreneurs struggle to maintain a work-life balance, and 22.7% rarely manage to achieve this balance. These results highlight the importance of a balanced lifestyle within the entrepreneurial ecosystem. Motivational factors influencing individuals' decisions to become entrepreneurs are often complex and multi-faceted. In this context, the Global Entrepreneurship

Girişimcilik kararlarını etkileyen motivasyon faktörleri çoğu zaman karmaşık ve birden fazla etkene dayanır. Küresel Girişimcilik Monitörü (GEM) girişimcilik faaliyetlerini, İhtiyaç Motivasyonlu (Zorunlu) ve Fırsat Motivasyonlu Girişimcilik olarak iki ana kategoriye ayırmayı tercih etmektedir. Bu sınıflama, girişimcilik süreçlerinin tüm karmaşıklıklarını yansıtmaya da belirli durumlar için anlamlı bir çerçeve sunmaktadır. Ayrıca, bazı girişimciler hem fırsat hem de ihtiyaç motivasyonlarının birleşimiyle hareket ederler; bu durum karma motivasyon olarak adlandırılır.

Ankete katılan girişimciler arasında en yüksek oran, karma motivasyonu ifade eden “Hem işi yokken girişim fırsatından yararlanmak için hem de daha iyi bir iş seçeneği olmadığı için” (%29,1) seçeneğine aittir. İhtiyaç motivasyonlu (zorunlu) girişimciliği temsil eden “Daha iyi bir iş seçeneği olmadığı için” seçeneği ise %22,6 oranındadır. Fırsat girişimciliği ise iki grupta ele alınmıştır: “İş varken daha iyi fırsatlar arayanlar” (%21) ve “İş olmayıp girişim fırsatını değerlendirenler” (%13,9). Literatürde olduğu gibi, isteyken daha iyi fırsatlar arayanlar, doğrudan fırsat girişimciliğinde daha yüksek bir orana sahiptir.

Monitor (GEM) categorizes entrepreneurial activities into two main types: Necessity-Driven Entrepreneurship and Opportunity-Driven Entrepreneurship. While this classification does not fully capture the complexities of entrepreneurial processes, it offers a meaningful framework in certain contexts. Additionally, some entrepreneurs are driven by a combination of both opportunity and necessity motivations, referred to as mixed motivation.

Among the surveyed entrepreneurs, the highest proportion (29.1%) corresponds to mixed motivation, represented by the statement: “I started my business both because I had no job and to take advantage of an entrepreneurial opportunity.” Necessity-driven entrepreneurship, represented by the statement: “I started my business because I had no better job option,” accounts for 22.6%. Opportunity-driven entrepreneurship is divided into two groups: “Those seeking better opportunities while employed” (21%) and “Those who were unemployed and seized an entrepreneurial opportunity” (13.9%). As indicated in the literature, direct opportunity-driven entrepreneurship, represented by those seeking better opportunities while employed, has a higher proportion.

“

Girişimci kendine iř kazandırmaya, yeni bir iř organizasyonu veya zaten var olan işi bireysel olarak ya da takım halinde genişletmeye, yeniden kurmaya çalışan kişidir.¹

”

-GEM

1

Giriş

Girişimcilik, sadece yenilikçi fikirlerin hayata geçirilmesinden ibaret değildir aynı zamanda ekonomik büyümeyi hızlandıran ve toplumsal kalkınmayı destekleyen bir güçtür. Girişimciler, fikirlerini gerçeğe dönüştürerek hem kendi başarı hikayelerini yazarlar hem de yeni iş imkânları sunarak toplumsal refaha katkıda bulunurlar.² Bugün girişimcilik ve girişimciler toplumsal hayatın önemli ve dinamik bir parçası olarak görülseler de geçmişte durum biraz daha farklıdır. Örneğin Antik Roma ve Orta Çağ öncesinde girişimcilik üretim ve yenilikten çok; güç, prestij ve servet kazanma hedefiyle toprak sahipliği, politik kazançlar, askeri fetihler ve yağmalama gibi faaliyetlere odaklanmıştır.³ Orta Çağ'da ise girişimcilik risk alma, yeni fırsatlar oluşturma ve ticaretle zenginleşme gibi daha dinamik bir anlayışa dönüşmüştür.⁴

Politik iktisadın önemli düşünürlerinden Richard Cantillon 1730'larda girişimciyi "*Belirsizlik altında kâr amacıyla alım-satım yapan bir piyasa aktörü*" olarak yeniden tanımlamıştır. Bu tanım, girişimciliği hükümet projelerine bağlı bir "yüklenici" rolünden piyasa ekonomisinin temel taşı haline dönüştürmüştür.⁵ Daha sonra modern iktisadın kurucu isimlerinde de girişimci önemli bir faktör olarak yer alacaktır. Bu tanım ve anlam değişikliğiyle girişimcilik; hayatta kalma mücadelesi veren kişiden yenilikçi fikirlerle ekonomiyi dönüştüren bir aktöre evrilmiştir.⁶

Sanayi devrimiyle birlikte büyük ölçekli üretim ve teknolojik yenilikler, ekonomik büyümenin ana motoru olmuş ve girişimcilerin bu yenilikleri hayata geçirerek pazarı dönüştürdükleri bir dönem başlamıştır. Sanayi devrimi sonrası ifade eden bilgi ekonomisine geçişle birlikte ise girişimcilik tekrar tanım ve kapsam değiştirmiştir. Yenilikçilik ve bilgiye dayalı faaliyetler sayesinde ekonomik aktivitenin odak noktası büyük ölçekli üretimden küçük ve yenilikçi firmalara kaymıştır.⁷ Özellikle 1970'lerden itibaren bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimi bilgi toplumuna geçişi hızlandırarak tüm sektörlerde yayılmaya başlamıştır. Bu durum ise girişimcilik faaliyetlerini destekleyerek küresel bir girişimcilik ekosistemine zemin hazırlamıştır.⁸ Nitekim bilginin doğasında bulunan belirsizlik ve yüksek işlem maliyetleri gibi özellikler nedeniyle girişimcilik, bilgiye dayalı ekonomide daha da önemli hale gelmiştir. Bu dönüşümler ile birlikte modern anlamda girişimcilik, bilgi ekonomisinin hayati bir bileşeni olarak yeni bilgiyi ekonomik faydaya ya da çıktıya dönüştüren ve bilginin ticari kullanımına aracılık eden bir mekanizma olarak işlev görür olmuştur.⁹ Bugüne geldiğimizde ise girişimcilik kavramı yenilikçilik, liderlik ve işletme sahipliği ile ön plana çıkmaktadır.¹⁰

Büyüme ve kalkınmanın motoru olarak görülen girişimcilik, büyümek ve gelişmek isteyen her ekonomi için önem taşımaktadır.¹¹ Öyle ki günümüzde Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri arasında da yer bulan girişimcilik özellikle 8. Hedef olan "*İnsana Yakışır İş ve Ekonomik*

Büyüme" ile doğrudan ilişkilidir.¹² Dünyanın dört bir yanındaki ülkeler, sürdürülebilir ekonomik büyüme için bir platform olarak kabul edilen girişimciliği teşvik etmek için politikalar uygulamaktadır.¹³ Politika yapımcılar da girişimciliği yeni iş alanları oluşturma imkanları açısından desteklemekte ve teşvik etmektedir. Bir ekonomideki yeni işletmelerin önemi ve yeni iş alanları açarak ülke içerisinde oynadıkları rol giderek daha fazla ilgi çekmektedir.¹⁴ Bu sebeple, girişimcilerin refahı ve mutluluklarını incelemek, girişimcilik ekosisteminin sürdürülebilir ve sağlam bir zemine oturabilmesi için önemlidir.

Girişimciler, çoğu zaman refahlarını korumak için zor ve maliyetli kararlar almaktan çekinmezler ancak bu süreçte yaşanabilecek refah kaybı yalnızca girişimcileri değil, toplumu da olumsuz etkileyecektir.¹⁵ Refahı dolayısıyla motivasyonu zarar gören girişimciler daha az yenilikçi, daha az üretken ve daha az kalıcı hale gelirler. Bu da ekonomik çıktının düşmesine ve istihdamın azalmasına sebep olabilir.¹⁶ Sadece finansal kazançla sınırlı bir olgu olmayan girişimciliğe mutluluk ekonomisi perspektifinden bakıldığında, girişimcilerin içsel doyum ve işlerinden aldıkları tatmin, uzun vadeli başarılarının itici gücü olabilir. Bu tatminin kaynağı sadece yeni fikirler üretmekle sınırlı değildir aynı zamanda topluma fayda sağlama arzusuyla hareket etmekle de ilişkilidir. Mutlu girişimciler, yalnızca ekonomiyi canlandırmakla kalmazlar toplumsal huzurun ve refahın da köklerini derinleştirirler. İş dünyasındaki bu bireylerin; sosyal bağları güçlendiren, inovasyonu besleyen ve ekonomik eşitsizliklerle mücadele eden birer aktör olarak var olmaları, ekonomilerdeki dinamizmin ardındaki gizli güçtür. Bununla birlikte iş-yaşam dengeleri sağlam, finansal açıdan güçlendirilmiş ve sosyal sorumluluk bilinciyle hareket eden girişimciler ülkelerini hem ekonomik hem de insani boyutlar açısından daha iyi geleceklere taşırlar.

Yukarıda vurgulandığı üzere girişimci motivasyonu ve mutluluğu yalnızca bireysel başarıları ya da başarısızlıkları olarak kalmayacak aynı zamanda toplumsal refah ve ekonomik dinamizm üzerinde de olumlu/olumsuz etkileri olacaktır. Toplumsal açıdan taşıdıkları önem nedeniyle girişimci motivasyonu ve mutluluğunun ölçülmesi gereklidir. Bu çalışmanın amacı da girişimcilik ekosistemine daha geniş bir perspektiften bakılmasını sağlayarak girişimcilerin iş başarılarının ötesinde girişimci olmalarındaki motivasyon ve genel yaşam memnuniyetlerinin görünümünü ortaya koymaktır. Mutlu bir girişimcinin ekonomik büyümeye de pozitif katkı sunacağı tezinden hareketle bu çalışmanın alana getirdiği yenilik, çalışan mutluluğunun yanı sıra işveren mutluluğunun da detaylı bir biçimde incelenmesinin önemli olduğudur. Bu sayede girişimciliğin ekonomik katkısına ilişkin daha bütüncül bir anlayış geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

2

Yöntem

İstanbul Ticaret Odası Stratejik Araştırmalar Merkezi (İTOSAM), her ay binden fazla firmaya uygulanan İTO Reel Sektör ve KOBİ Nabız Anketi'ne, Haziran 2024'e özel olarak "Girişimcilerde Mutluluk ve Motivasyon" başlıklı bir anket modülü eklemiştir. Bu çalışma kapsamında, İstanbul'da faaliyet gösteren firma sahiplerine yöneltilen sorularla, girişimcilerin iş ve yaşam memnuniyetleri başta olmak üzere motivasyonlarını etkileyen unsurların tespit edilmesi amaçlanmıştır.

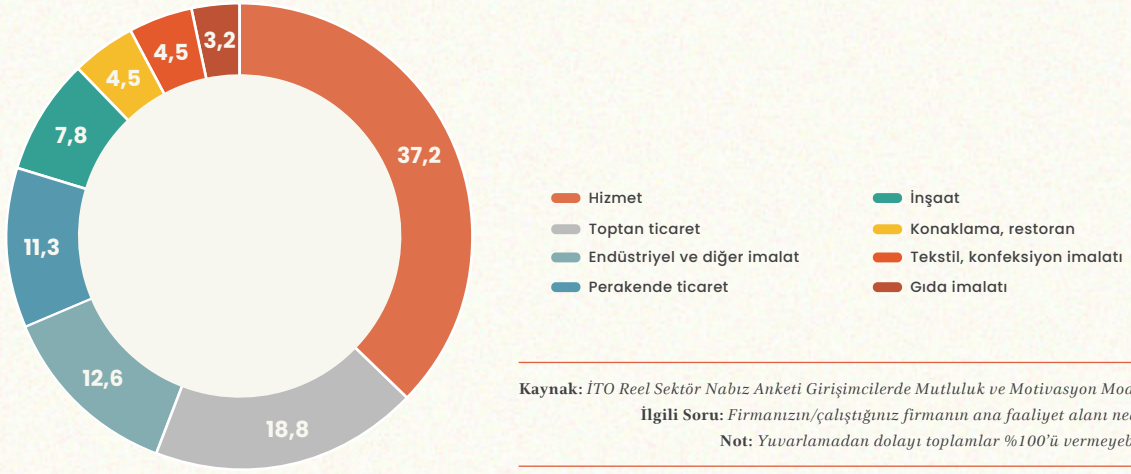
Anketin saha çalışması kapsamında 2024 Haziran ayı içerisinde toplam 501 firmayla anket gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın kapsamı ve ana kitlesinin niteliği gereği İstanbul'un 39 ilçesi saha çalışmasına dahil edilmiştir. Ankete katılım gösteren şirketlerin ölçeği belirlenirken Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) ve Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) tarafından ortak hazırlanan "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme İstatistikleri-2020" çalışması baz alınmıştır.

Örneklem temsiliyetinin yükseltilmesi amacıyla kota kontrol değişkenlerinin (KKD-QCV) modele dahil edilmesi tercih edilmiştir. Veri toplamada ise bilgisayar destekli telefon görüşmesi (CATI), bilgisayar destekli yüz yüze görüşme (CAPI) ve bilgisayar destekli çevrim içi görüşme (CAWI) yöntemleri birlikte kullanılmıştır.

İstanbul'da faaliyet gösteren 501 firma ile yapılan anket sonuçlarına göre, bu firmalar arasında girişimci sayısı 309 olup, girişimcilerin oranı %61,7 düzeyindedir. Girişimcilerin faaliyet yıllarına bakıldığında yarısından fazlasının (%57,3) 2010 yılı sonrası kurulduğu görülmektedir. Girişimlerin %26,2'si 2000-2010 yılları arasında faaliyetlerine başlarken %16,5'i ise 1970-1999 yılları arasında temellerini atmıştır.

ⁱ İlgili çalışma için bkz. Küçük ve Orta Büyüklükteki Girişim İstatistikleri, 2020.

Şekil 1. Girişimcilerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı (%)

Anket katılımcılarının sahip oldukları girişimlerin faaliyet gösterdikleri alanlar Şekil 1’de gösterilmiştir. Girişimcilerin en çok faaliyet gösterdikleri alan %37,2 ile hizmet sektörüdür.

Şekil 2. Girişimcilerin Firma Büyüklüklerinin Dağılımı (%)

Şekil 2’de girişimcilerin firmalarındaki çalışan sayısı (firma büyüklüğü) yer almaktadır. Sonuçlara göre girişimcilerin çoğunluğunun mikro ölçekli (1-9 çalışan) işletmelerde faaliyet gösterdiklerini söylemek mümkün. Buna göre ankete katılan firmaların; %87,7’si mikro, %7,1’i küçük (10-49 çalışan), %2,9’u orta (50-249 çalışan) ve %2,3’ü de büyük (250 ve üzeri çalışan) kategorisinde yer almaktadır.

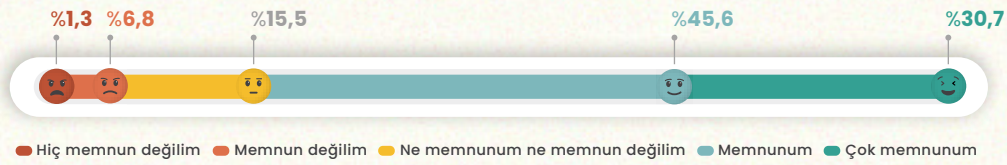
Kaynak: İTO Reel Sektör Nabız Anketi Girişimcilerde Mutluluk ve Motivasyon Modülü
İlgili Soru: Firmanızda/çalıştığınız firmada siz dahil toplam kaç kişi çalışıyor?
Not: Yuvarlamadan dolayı toplamlar %100’ü vermeyebilir.

3

Bulgular

Mutluluk, insan hayatında vazgeçilmez bir yere sahiptir ve pek çok toplumda, değerli ve ulaşılması arzulanan bir hedef olarak kabul görmektedir.¹⁷ Geniş bir terim olarak mutluluk, sadece kısa süreli hazlarla değil, bireyin hayatından duyduğu genel tatmin ve anlamlılık hissiyle de ilişkilidir. Kelimenin "şemsiye terim" olarak kullanılması; yaşam kalitesini oluşturan farklı unsurların tek bir çatı altında toplanabileceğini gösterir.¹⁸ Öte yandan girişimcilerin iş mutluluğu, bu geniş yaşam memnuniyetinin temel taşlarından biridir. Bir girişimci işinde mutlu olduğunda sadece daha verimli ve inovatif olmakla kalmaz; aynı zamanda işine olan bağlılığı da artar. İş memnuniyeti, kişinin işini veya iş deneyimlerini değerlendirdiğinde hissettiği hoş ve olumlu duygu durumu olarak ifade edilebilir.¹⁹

Şekil 3. Girişimcilerin İş Memnuniyeti Dağılımı (%)

Kaynak: İTO Reel Sektör Nabız Anketi Girişimcilerde Mutluluk ve Motivasyon Modülü

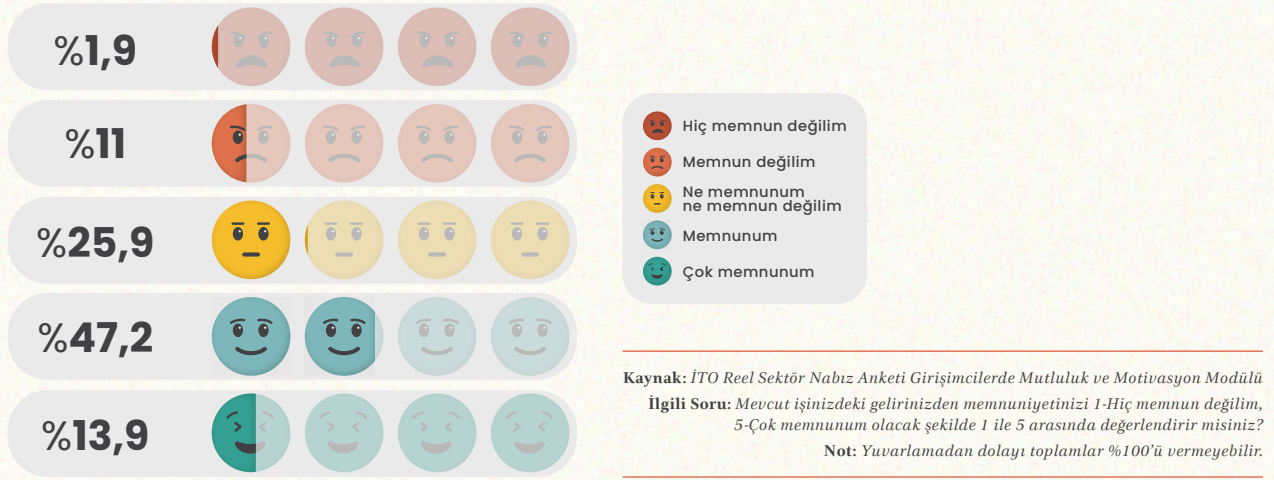
İlgili Soru: Mevcut işinizden genel memnuniyetinizi 1-Hiç memnun değilim, 5-Çok memnunum olacak şekilde 1 ile 5 arasında değerlendirir misiniz?

Not: Yuvarlamadan dolayı toplamlar %100'ü vermeyebilir.

Firma performansı genellikle marka kimlikleri, ölçek ekonomileri ve yenilikçilik gibi faktörlerle şekillenir. Şirket üzerinde bir bütün olarak finansal ve diğer birçok faktör önemli olsa da her başarının arkasındaki en nihai faktör insandır. İş memnuniyeti yüksek olan girişimciler ve çalışanlar, daha verimli çalışarak hem işlerinde hem de genel yaşamlarında tatmin sağlarlar. Bu noktada ankete katılan katılımcılara; "Mevcut işinizden genel memnuniyetinizi: 1-Hiç memnun değilim, 5-Çok memnunum olacak şekilde 1 ile 5 arasında değerlendirir misiniz?" diye sorulmuştur.

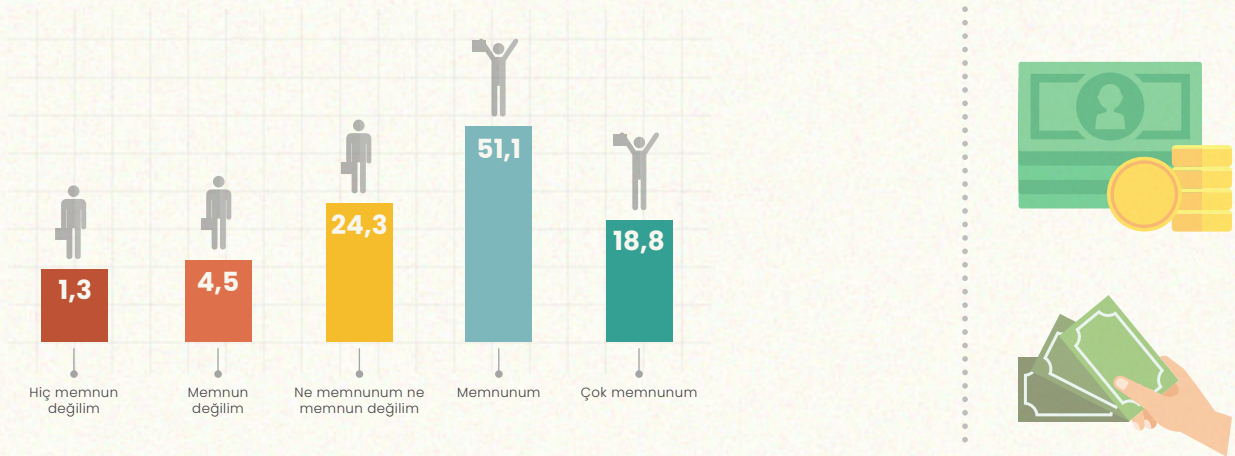
Elde edilen sonuçlara göre İstanbul'da faaliyet gösteren ve ankete katılım sağlayan girişimcilerin %45,6'sı işlerinden memnun olduklarını belirtirken %30,7'si ise çok memnun olduklarını ifade etmiştir. Öte yandan %15,5'lik kesim, işinden duyduğu memnuniyet düzeyinden kararsız kalırken %6,8'i ise memnun olmadıklarını, %1,3'ü ise hiç memnun olmadıklarını söylemiştir.

Şekil 4. Girişimcilerin Gelir Memnuniyeti Dağılımı (%)

Girişimcilerin mevcut işlerinden elde ettikleri gelirden duydukları memnuniyete bakıldığında ise %47,2'si gelirlerinden memnunun cevabını verirken %13,9'u da çok memnun olduğunu belirtmiştir. Buna karşın %11'lik bir kesim gelirlerinden memnun olmadığını %1,9'luk grup ise tamamen memnuniyetsiz olduğunu dile getirmiştir. Bu sonuçlar, girişimcilerin gelir memnuniyetlerinin, iş memnuniyetlerine kıyasla daha düşük olduğunu göstermektedir.

Şekil 5. Girişimcilerin Genel Yaşam Memnuniyeti Dağılımı (%)

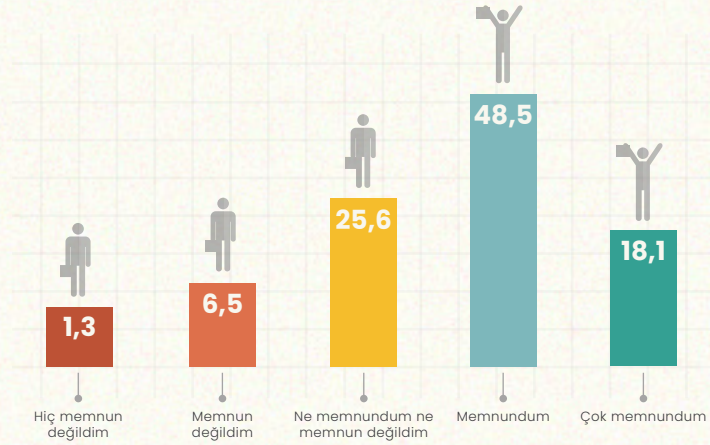
Bireyin yaşamından genel memnuniyetini ifade eden yaşam memnuniyeti sonuçlarına göre, girişimcilerin yarısından fazlası yaşamlarından mutlu olduklarını belirtmiştir. Bu bulgu, literatürün²⁰ de vurguladığı üzere kendi hesabına çalışan bireylerin sabit gelirli çalışanlara kıyasla daha yüksek yaşam memnuniyetine sahip olduklarını ortaya koymaktadır. Kararsız olanlar ise sonuçların neredeyse 4'te 1'ini oluşturmaktadır.

Yaşam memnuniyetinin önemli bir parçası, bireylerin işlerinden duydukları memnuniyetle ilişkilidir. İş yaşamından duyulan tatmin, bireylerin genel yaşam memnuniyetlerine katkı sunmaktadır. Literatüre göre işlerinden memnun olan bireylerin yaşamlarından da daha fazla memnuniyet duydukları bilinmektedir.

Anket sonuçlarımıza göre girişimcilerin yaşam memnuniyeti ile iş memnuniyeti arasında pozitif bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Bu durum, iş memnuniyetinin girişimcilerin genel mutluluğunu artırmada önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

Şekil 6. Girişimcilerin 5 Yıl Önceki Yaşam Memnuniyeti Dağılımı (%)

Kaynak: İTO Reel Sektör Nabız Anketi Girişimcilerde Mutluluk ve Motivasyon Modülü
İlgili Soru: Yaşamınızı bir bütün olarak düşündüğünüzde, 5 yıl önceki yaşam memnuniyetinize kaç puan verirsiniz? Lütfen 1-Hiç memnun değildim, 5-Çok memnundum olacak şekilde 1 ile 5 arasında puanlayınız.
Not: Yuvarlamadan dolayı toplamlar %100'ü vermeyebilir.

Zamanla girişimcilerin mutluluk seviyelerinde genel bir artış gözlenmektedir. Girişimcilere, bugünkü mutluluklarının yanı sıra 5 yıl önceki mutlulukları da sorularak zaman içindeki değişim gözlenmeye çalışılmıştır. Bu minvalde, beş yıl önceki mutluluk seviyesinin sorulduğu anket sorusunda 'Ne memnunum ne memnun değilim' diyenlerin oranı Şekil 6'da görüldüğü gibi %25,6'dır. Bugünkü genel memnuniyet dağılımında ise bu kesimin oranında düşüş kaydedildiği görülmektedir (Şekil 5). Ayrıca beş yıl öncesine kıyasla 'Hiç memnun değilim' diyenlerin oranı sabit kalırken yüksek memnuniyet oranlarında belirgin bir artış yaşanmıştır. Bu durum, girişimcilerin zamanla iş yaşamlarında daha tatmin edici sonuçlar elde ettiklerini ya da yaşam kalitelerinde olumlu gelişmeler yaşandığını göstermektedir.

Şekil 7. Sektörlere Göre Ortalama İş Memnuniyeti

Kaynak: İTO Reel Sektör Nabız Anketi Girişimcilerde Mutluluk ve Motivasyon Modülü

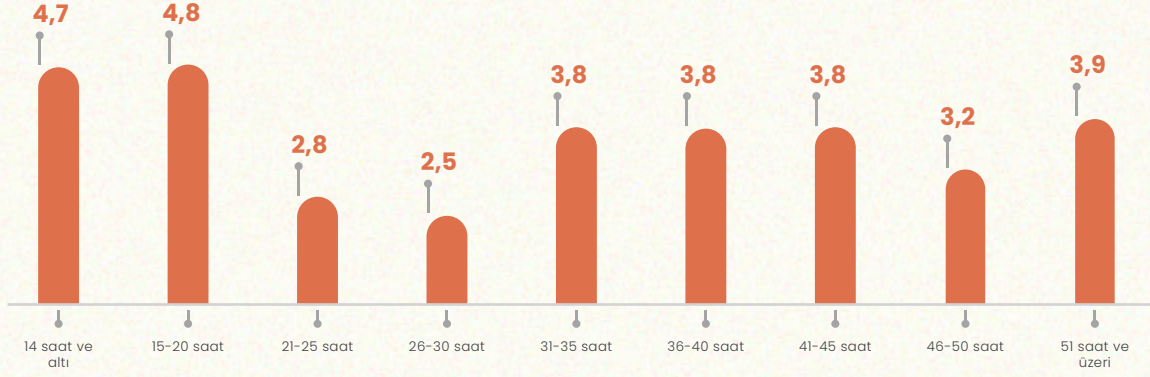
İlgili Soru: Mevcut işinizden genel memnuniyetiniz (1-Hiç memnun değilim, 5-Çok memnunum) sorusu ile Firmanızın/çalıştığınız firmanın ana faaliyet alanı sorularından hareketle yazar tarafından hesaplanmıştır.

Not: 5'li likert ölçek üzerinden ortalamalar hesaplanmıştır.

Ankete katılan şirket sahiplerinin faaliyet gösterdikleri sektöre göre iş memnuniyet skorları oluşturulmuştur. Toptan ticaret sektörünün diğer sektörlerle göre iş memnuniyeti açısından daha olumlu bir tablo çizdiği görülürken konaklama ve restoran sektörünün ise daha düşük memnuniyet seviyelerine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Toptan ticaret sektörünü sırasıyla, inşaat ve hizmet sektörleri 4,0 puanla takip etmektedir. Tekstil ve konfeksiyon imalatı ile perakende ticaret sektörü de memnuniyet açısından orta sıralarda yer alırken gıda imalatı sektörü 3,8 puan ile daha düşük bir memnuniyet seviyesine sahiptir. En düşük memnuniyet oranları ise endüstriyel ve diğer imalat ile konaklama ve restoran sektörlerinde görülmektedir. Bu sektörlerde iş memnuniyeti sırasıyla 3,7 ve 3,6 puan olarak ölçülmüştür.

Literatürde yer alan çalışmalara göre girişimciler, maaşlı çalışanlara kıyasla daha yüksek düzeyde belirsizlik, sorumluluk ve karmaşıklıkla karşı karşıya kalmakta; daha yoğun zaman baskısı ve daha uzun çalışma saatleri gibi zorlu çalışma koşullarıyla mücadele etmektedirler.²¹ Uzun çalışma saatlerinin iş memnuniyeti üzerinde olumsuz etkisi olabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle anket sonuçları ışığında çalışma saati ile iş memnuniyeti arasındaki ilişki incelendiğinde, negatif yönde bir ilişki olduğu görülmektedir.

Şekil 8. Girişimcilerde Çalışma Saatine Göre Ortalama İş Memnuniyeti Dağılımı

Kaynak: İTO Reel Sektör Nabız Anketi Girişimcilerde Mutluluk ve Motivasyon Modülü

İlgili Soru: Mevcut işinizde haftalık ortalama kaç saat çalışıyorsunuz ve mevcut işinizden genel memnuniyetiniz 1-Hiç memnun değilim, 5-Çok memnunum) sorularından hareketle yazar tarafından hesaplanmıştır.

Not: 5'li likert ölçek üzerinden ortalamaları hesaplanmıştır.

İş memnuniyeti 14 saat ve altı ile 15-20 saat çalışanlarda oldukça yüksek seviyelerde (4,7 ve 4,8) iken çalışma saatleri 21-30 saat aralığında belirgin şekilde düşüş göstermektedir (2,8 ve 2,5). Çalışma saatleri arttıkça iş memnuniyeti kısmen 3,8 seviyelerinde dengeye gelmektedir. 46-50 saat arasında çalışanlar için bu seviye 3,2'ye düşerken, 51 saat ve üzeri çalışanlar için 3,9'a çıkmaktadır.

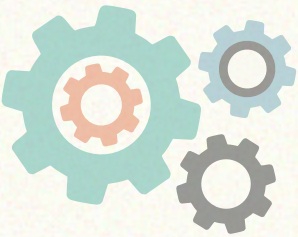
Şekil 9. Girişimcilerde İş-Yaşam Dengesi Dağılımı (%)

Kaynak: İTO Reel Sektör Nabız Anketi Girişimcilerde Mutluluk ve Motivasyon Modülü

İlgili Soru: Mevcut işinizdeki günlük iş yükünüzü, kişisel zamanınızı ve sosyal ilişkilerinizi düşündüğünüzde sağlıklı bir iş-yaşam dengesi kurabiliyor musunuz?

Not: Yuvarlamadan dolayı toplamlar %100'ü vermeyebilir.

İnsanların yaşamlarında iş ve aile, dengede tutulması gereken iki temel öğedir. İş-yaşam dengesi, her çalışan için olduğu gibi girişimciler için de büyük önem taşır. Aileye fazla odaklanmak işlerin aksamasına, işe fazla odaklanmak ise özel yaşamda sorunlara yol açabilir. Bu nedenle iş ve aile arasında sağlıklı bir denge kurmak büyük önem taşır. Şekil 9'da iş-yaşam dengesinin ne sıklıkla kurulduğuna dair girişimcilerin farklı kategorilerdeki dağılımları sunulmaktadır. 'Hiçbir zaman kuramıyorum' diyen %38,8'lik bir grup, iş-yaşam dengesini sağlayamadıklarını belirtirken; 'Çok nadir kurabiliyorum' diyenlerin oranı %22,7'dir. Bu da iş-yaşam dengesini nadiren sağlayabilen önemli bir kesim olduğuna işaret etmektedir. 'Ara sıra kurabiliyorum' diyenler %21 ile iş-yaşam dengesini kısmen sağlayabilen bir grup oluştururken; 'Genellikle kurabiliyorum' diyenlerin oranı ise sadece %2,3'te kalmaktadır. Bu bulgu iş-yaşam dengesini sıkça kuranların sayısının çok az olduğunu göstermektedir. Son olarak, 'her zaman kurabiliyorum' diyenlerin oranı %15,2 olup bu da dengenin tamamen sağlanabildiği durumların sınırlı olduğunu yansıtmaktadır. Literatürdeki bir çalışmadan da hareketle girişimcilerin genellikle işlerine daha fazla zaman ve enerji ayırdıkları dolayısıyla iş-yaşam dengesi kurmakta zorlandıkları bilinmektedir.²² Şekil 9'daki bulgular literatürdeki bu ve benzeri iş-yaşam dengesi üzerine yapılan çalışmalarla paralellik göstermektedir.

Şekil 10. İhtiyaç vs. Fırsat Girişimciliği Dağılımı (%)

Kaynak: İTO Reel Sektör Nabız Anketi Girişimcilerde Mutluluk ve Motivasyon Modülü

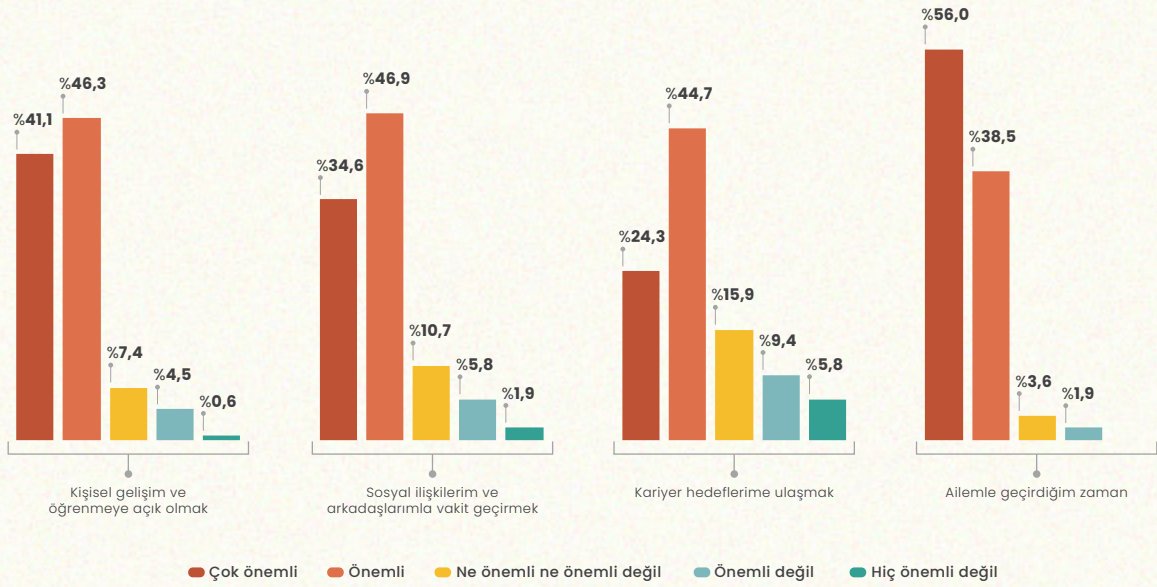
İlgili Soru: Girişimciliği meslek olarak seçmeniz temel nedeni nedir?

Not: Yuvarlamadan dolayı toplamlar %100'ü vermeyebilir.

Kişilerin girişimci olma kararlarını veya isteklerini etkileyen motivasyon faktörleri karmaşık ve birden fazla etkene bağlıdır. Bu bağlamda, girişimcilik sürecinin tüm karmaşıklıklarını yansıtamasa da belirli durumlarda faydalı ve anlamlı olduğu için Küresel Girişimcilik Monitörü'nün (GEM) iki tür girişimcilik faaliyetlerine dair iki farklı türdeki tanımları tercih edilmektedir. *İhtiyaç Motivasyonlu (zorunlu) Girişimcilik ve Fırsat Motivasyonlu Girişimcilik*²³ Fırsat motivasyonlu girişimcilerin genellikle başka iş seçenekleri vardır ancak gelirlerini artıracabileceklerini düşündükleri için girişimcilik katılırlar.²⁴ İhtiyaç motivasyonlu (zorunlu) girişimciler ise başka gelir seçenekleri olmadıkları için bir iş kurmayı seçerler.²⁵ Bunun yanı sıra, bazı girişimciler hem fırsat hem de ihtiyaç motivasyonlarının kombinasyonu ile hareket eder. Bu durum, karma motivasyon olarak ifade edilebilir.²⁶

Ankete katılan girişimcilere bakıldığında ilk sırayı karma motivasyon motifini ifade eden “Hem işim yokken girişim fırsatından yararlanmak için hem de daha iyi bir iş seçeneği olmadığı için” (%29,1) seçeneğinin aldığı görülmektedir. İhtiyaç motivasyonlu(zorunlu) girişimciliği temsil eden “Daha iyi bir iş seçeneği olmadığı için” seçeneğinin oranı %22,7’dir. Girişimciliğe yönelme motivasyonlarının sınırları yukarıda da belirtildiği gibi kesin hatlarla ayrılmadığından fırsat motivasyonlu girişimcilik; “mevcut durumda işi olup fırsat arayan” ve “iş olmayıp girişimcilik motivasyonu bu alanda iş arayanlar” olmak üzere kendi içinde iki grupta değerlendirilmiştir. Sonuçlara göre “Bir işim vardı ama daha iyi fırsatlar aradığım için” diyenler %21,0 iken “Bir işim yoktu ve bir girişim/ticaret fırsatından yararlanmak için” diyenler %13,9’dur. Fırsat motivasyonlu girişimciler kendi arasında değerlendirildiğinde, literatürün de ifade ettiği üzere doğrudan fırsat motivasyonlu girişimcilik olarak bilinen; “İş varken daha iyi fırsatlar arayanlar” daha yüksek orana sahiptir.

Şekil 11. Girişimci Özellikleri Dağılımı (%)

Kaynak: İTO Reel Sektör Nabız Anketi Girişimcilerde Mutluluk ve Motivasyon Modülü

İlgili Soru: Mevcut işinizde haftalık ortalama kaç saat çalışıyorsunuz ve Mevcut işinizden genel memnuniyetiniz 1-Hiç memnun değilim, 5-Çok memnunuz sorularından hareketle yazar tarafından hesaplanmıştır.

Not: Yuvarlamadan dolayı toplamlar %100’ü vermeyebilir.

İstanbul’da faaliyet gösteren girişimcilerin karakteristik özelliklerine göre önem verdikleri unsurlara bakıldığında en önemli faktörün aile ile geçirilen zaman (%56,0) olduğu görülmektedir. Bu faktörü kişisel gelişim ve öğrenmeye açık olmak (%41,1) ve sosyal ilişkilerim ve arkadaşarımla vakit geçirmek (%34,6) izliyor. En son sırada ise kariyer hedeflerime ulaşmak (%24,3) yer alıyor.

“

Yaşam memnuniyeti yüksek olan girişimciler daha iyi bir girişimcilik performansına sahip olma eğilimindedir.

”

4

Sonuç

İstanbul'da faaliyet gösteren 309 girişimci ile yapılan anket sonuçlarına göre, girişimcilerin iş ve gelirlerinden duydukları memnuniyetin genel olarak yüksek olduğu, ancak iş memnuniyetinin gelir memnuniyetine kıyasla görece daha fazla olduğu görülmektedir. Genel yaşam memnuniyeti dağılımına bakıldığında, girişimcilerin büyük bir kısmının yaşamlarından memnun olduğu, ayrıca beş yıl önceki yaşam memnuniyetlerine göre olumlu bir artış kaydedildiği anlaşılmaktadır. Sektörlere göre ortalama iş memnuniyeti farklılık gösterse de genel olarak yüksek bir seviyededir. Öte yandan girişimciler işlerini hayatlarının merkezine koyarak sınırları aşma eğilimindedirler. Sonuçlara göre, girişimcilerin iş-yaşam dengesi dağılımında, bu dengeyi büyük ölçüde sağlayamadıkları görülmektedir.

Bu veriler ışığında, girişimcilerin ekonominin bir üretim faktörü olmanın ötesinde insani özelliklere sahip oldukları ve bu özelliklerin iş yapma motivasyonlarıyla iş ve genel mutlulukları açısından önemli bir etkisi olduğu göz ardı edilmemelidir. Ankete katılan girişimcilerin motivasyonları değerlendirildiğinde karma motifli motivasyonun (%29,1) en yaygın olduğu, bunu ihtiyaç motivasyonlu (zorunlu) girişimciliğin (%22,7) takip ettiği görülmektedir. Fırsat motivasyonlu girişimcilik kapsamında; işi varken daha iyi fırsatlar arayanların (%21,0), işi olmayıp girişim fırsatından yararlanmak isteyenlere (%13,9) kıyasla daha yüksek orana sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda, girişimcilik ekosistemi değerlendirilirken yalnızca girişimin özellikleri ve başarısı değil, girişimcinin mutluluğu da girişimin sürdürülebilirliği için önemli bir faktör olarak ele alınmalıdır.

Son Notlar

- ¹ GEM, “How GEM Defines Entrepreneurship”, Erişim Tarihi: 13 Ekim 2024, <https://www.gemconsortium.org/wiki/1149>.
- ² Zoltan J. Acs ve David B. Audretsch, “Entrepreneurship, Innovation and Technological Change”, Foundations and Trends in Entrepreneurship, 1(4), (2010), ss. 151-195.
- ³ William J. Baumol, “Entrepreneurship: Productive, Unproductive, and Destructive”, The Journal of Political Economy, 98(5), (1990), ss. 889-905.
- ⁴ Mark Casson ve Catherine Casson, “The history of entrepreneurship: Medieval origins of a modern phenomenon”, Business History, 56(8), (2014), ss.1223.
- ⁵ Mark Thornton, “Turning the Word Upside Down: How Cantillon Redefined the Entrepreneur”, The Quarterly Journal of Austrian Economics, 23(3-4), (2020), ss.266.
- ⁶ Robert F. Hébert ve Albert N. Link, A History of Entrepreneurship, (Abingdon :Routledge , 2009), ss.100-101.
- ⁷ David B. Audretsch ve A. Roy Thurik, “Capitalism And Democracy in The 21st Century: From The Managed To The Entrepreneurial Economy”, J Evol Econ, 10, (2000), ss.25.
- ⁸ Erik Stam ve Elizabeth Garnsey, “Entrepreneurship In The Knowledge Economy”, Centre for Technology Management Working Paper Series, (2007/04), ss5-6.
- ⁹ David Bruce Audretsch ve Roy Thurik, "Linking Entrepreneurship to Growth", OECD Science, Technology and Industry Working Papers, (2001/2), doi:10.1787/736170038056, ss. 26.
- ¹⁰ Steve Gedeon, “What is Entrepreneurship?”, Entrepreneurial practice review, 1(3), (2010): ss.18-30.
- ¹¹ Abiola Esther Ogunmokun , “Entrepreneurship: driving force to sustainable development in developing regions”, International Journal of Business Marketing and Management, 3(11),(2018),ss.40.
- ¹² United Natinos, Sustainable Development Goals, 8.th Goal, Erişim Tarihi: 9 Eylül 2024, <https://www.globalgoals.org/goals/8-decent-work-and-economic-growth/>.
- ¹³ Chriaz Feki ve Sirine Mnif, “Entrepreneurship, Technological Innovation, and Economic Growth: Empirical Analysis of Panel Data”, 7(4), (2016), ss. 984-999.
- ¹⁴ M Figueroa-Armijos ve TG Johnson, “Entrepreneurship policy and economic growth: Solution or delusion? Evidence from a state initiative”, Small Business Economics, (2016), ss.1033-1047.

- ¹⁵ Dean A. Shepherd , Johan Wiklund ve J. Michael Haynie. “*Moving forward: Balancing the financial and emotional costs of business failure*”, *Journal of Business Venturing*, 24 (2009), ss.135.
- ¹⁶ Ute Stephan, “Entrepreneurs’ Mental Health and Well-Being: a Review And Research Agenda”, *Academy of Management Perspectives*, 32(3),(2018), ss.28
- ¹⁷ Ed Diener, “*Subjective well-being*”, *American Psychologist*, 55,(2000), ss. 34-43.
- ¹⁸ Ruut Veenhoven, Quality of Life And Happiness Concepts and measures, Bruni, L. & Porta, P.L. (eds.) *Handbook of research methods and applications in happiness and quality of life*, (Cheltenham: Edward Elgar Publishing,2016), ss. 309-333.
- ¹⁹ Edwin A. Locke, “*What is Job Satisfaciton?*”, *Organizational Behavior and Human Performance*, 4(4),(1969), ss.316-317.
- ²⁰ Andersson, P. “*Happiness and health: Well-being among the self-employed*”, *J.Socio-Econ.* (2008), vol.37, ss.213-236; Rafael Ravina-Ripoll, Maria-Jose Foncubierta-Rodrigues,Eduardo Ahumada-Tello ve Luis Bayardo Tobar-Pesantez, “Does Entrepreneurship Make you Happier? A Comparative Analysis Between Entrepreneurs and Wage Earners”, *Sustainability*, (2021), Vol.13, ss.1.
- ²¹ Ute Stephan, “*Entrepreneurs' Mental Health and Well-Being: A Review and Research Agenda*”, *Academy of Management Perspectives*, 32(3), (2018), ss.290-322.
- ²² Toyin Ajibade Adisa, Gbolahan Gbadamosi, Tonbara Mordi ve Chima Mordi. “*In search of perfect boundaries? Entrepreneurs’ work-life balance*”, (2019), *Personnel Review*, 48 (6), (2019), ss.1634.
- ²³ Yangjie Huang,Ping Li,Lu Chen ve Jing Wanga, “*Opportunity or necessity entrepreneurship? A study based on the national system of entrepreneurship*”, *Journal of Innovation&Knowledge*, 8(4), (2023), 100448.
- ²⁴ Frederic Sautet, “*Local and systemic entrepreneurship: Solving the puzzle of entrepreneurship and economic development*”, *Entrepreneurship Theory and Practice*, 37(2),(2013), ss.387-402.
- ²⁵ Varieties of necessity entrepreneurship–New insights from Sub Saharan Africa C Weber, A Fasse, HM Haugh, U Grote - *Entrepreneurship Theory and Practice*, 47(5),(2023), ss.1843-1876.
- ²⁶ Esra E.Karadeniz, Türkiye’de Girişimcilik ve Uluslararası Karşılaştırma 2018, *Yeditepe Üniversitesi Yayınları*,31, (2019), ss.31.

GİRİŞİMCİLERİN İŞ VE YAŞAM MEMNUNİYETİ

İSTANBUL'A YÖNELİK BİR İNCELEME

İSTANBUL
TİCARET
ODASI 1882

İTOSAM
İSTANBUL TİCARET ODASI
STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ